

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Навчально-науковий інститут біології, хімії та біоресурсів
Кафедра молекулярної генетики та біотехнології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор ННІБХБ
 Руслан БЕСПАЛЬКО
« 29 » серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

Паразитологія
вибіркова

Освітньо-професійна програма	Біологія
Спеціальність	Е1 Біологія та біохімія
Галузь знань	Е Природничі науки, математика та статистика
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Навчально-науковий інститут біології, хімії та біоресурсів	
Мова навчання	українська

Чернівці 2025 рік

Робоча програма навчальної дисципліни Паразитологія складена відповідно до освітньо-професійної програми «Біологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 5, від 28.04.2025).

Розробник: Череватов Володимир Федорович, доцент кафедри молекулярної генетики та біотехнології, кандидат біологічних наук

Викладач, що забезпечує читання даної навчальної дисципліни
Череватов Володимир Федорович, доцент кафедри молекулярної генетики та біотехнології, кандидат біологічних наук

Погоджено з гарантом ОП Лідія ХУДА

Затверджено на засіданні кафедри молекулярної генетики та біотехнології

Протокол № 1 від « 29 » серпня 2025 року

Завідувач кафедри Роман ВОЛКОВ

Схвалено методичною радою навчально-наукового інституту

Протокол № 1 від « 29 » серпня 2025 року

Голова методичної ради Галина МОСКАЛИК

1. Мета навчальної дисципліни:

Основна *мета* курсу “Паразитологія” полягає у тому, щоб дати студентам знання з морфології паразитарних організмів на різних етапах їх індивідуального розвитку, способу життя та ролі в екосистемах, а також їх господарського значення, та навчити студентів осмисленню й трактуванню фактичного матеріалу.

Завдання:

- ознайомити студентів із місцем паразитів в системі тваринного світу;
- порівняти морфологічні пристосування до паразитичного способу життя у різних систематичних груп тварин;
- охарактеризувати систему паразит-хазяїн з погляду екології, географії;
- ознайомити із основними паразитарними організмами, та їх життєвими циклами;

Дисципліна вивчається у 1 семестрі 2 курсу навчання, після освітніх компонент «Зоологія безхребетних», «Загальна цитологія», «Біорізноманіття» тощо.

2. Результати навчання

Загальні компетентності:

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК03. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК09. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо з метою збереження природного навколишнього середовища.

Фахові компетентності:

ФК02. Здатність демонструвати базові теоретичні знання в галузі біологічних наук та на межі предметних галузей.

ФК03. Здатність досліджувати різні рівні організації живого, біологічні явища і процеси.

ФК04. Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних засобів у польових і лабораторних умовах..

ФК06. Усвідомлення необхідності збереження біорізноманіття, охорони навколишнього середовища, раціонального природокористування.

ФК09. Здатність аналізувати результати взаємодії біологічних систем різних рівнів організації, їхньої ролі у біосфері та можливості використання у різних галузях господарства, біотехнологіях, медицині та охороні навколишнього середовища.

Програмні результати навчання:

ПР08. Знати та розуміти основні терміни, концепції, теорії і закони в галузі біологічних наук і на межі предметних галузей.

ПР10. Знати основи систематики, методи виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокариот і еукаріот й застосовувати їх для вирішення конкретних біологічних завдань.

ПР12. Демонструвати знання будови, процесів життєдіяльності та функцій живих організмів, розуміти механізми регуляції фізіологічних функцій для підтримання гомеостазу біологічних систем.

ПР21. Аналізувати інформацію про різноманіття живих організмів.

ПР25. Знати та розуміти основні принципи раціонального використання та збереження біологічних ресурсів та методи їх відтворення.

Внаслідок вивчення курсу студенти повинні *знати* різноманітність паразитарних організмів, основні закономірності їх формування, будову, еволюцію та систематику видів паразитофауни, їх значення в житті людини. *Вміти* працювати в лабораторії з вологими та

мікропрепаратами; оволодіти методами обліку та спостережень за тваринами в лабораторних умовах.

У процесі вивчення дисципліни студент має оволодіти знаннями що до становлення, структури і зв'язків які виникають в системі паразит-хазяїн

Опис навчальної дисципліни Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	2	1	3	90	14	-	-	16	60	-	залік
заочна	2	1	3	90	4			4	82		залік

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Загальнопаразитологічні поняття. Загальна паразитологія												
1. Вступ. Паразитологія як наука її мета та завдання.	7	2				5	10					10
2. Основні форми біологічних взаємовідносин. Поняття про паразитизм.	7	2				5	11	1				10
3. Форми біологічних відношень між паразитами, хазяями і зовнішнім середовищем.	12	2				10	12	1		1		10
4. Джерела зараження і шляхи проникнення паразитів в організм хазяїна.	16	2		4		10	11			1		10
5. Особливості організації паразитів.	16	2		4		10	12	1		1		10
6. Розмноження і розвиток паразитів.	16	2		4		10	16	1				15
7. Життєві цикли паразитів.	16	2		4		10	18			1		17
Разом за змістовим модулем 1	90	14		16		60	90	4		4	0	82

Усього годин	90	14	16	-	60	90	4	4	0	82
--------------	----	----	----	---	----	----	---	---	---	----

Тематика лекційних занять з переліком питань

№ з/п	Назва теми з основними питаннями
1.	Вступ. Паразитологія як наука її мета та завдання. Значення паразитології в житті людини Зв'язок паразитології із іншими предметами. Загальна паразитологія в системі біологічних наук.
2.	Основні форми біологічних взаємовідносин. Поняття про паразитизм. Синоїкія. Основні форми синоїкії за характером просторових відносин між організмами. Характеристика коменсалізму. Мутуалізм та його форми. Визначення паразитарних взаємовідносин.
3.	Форми біологічних відношень між паразитами, хазяями і зовнішнім середовищем. Понятійний апарат сучасної паразитології. Характеристика механічних переносників. Факультативні хазяї та факультативні паразити.
4.	Джерела зараження і шляхи проникнення паразитів в організм хазяїна. Тимчасовий та стаціонарний паразитизм. Просторові відношення паразитів і хазяїв. Проникнення паразитів в організм хазяїна.
5.	Особливості організації паразитів. Еволюційні тенденції до паразитизму. Морфологічні пристосування організмів до паразитизму. .
6.	Розмноження і розвиток паразитів. Збереження виду при ендopазитизмі. Плодючість паразитів. Типи нестатевого розмноження. Статевий процес у паразитів.
7.	Життєві цикли паразитів. Поняття циклу. Життєві цикли найпростіших. Життєві цикли трематод. Життєві цикли цестод. Життєві цикли круглих червів.

Тематика семінарських занять з переліком питань (діючим навчальним планом не передбачені)

Тематика практичних занять з переліком питань (діючим навчальним планом не передбачені)

Тематика лабораторних занять з переліком питань

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		
		1*	2	
1	Оптична техніка для мікроскопічних досліджень. Організація лабораторного практикуму. Інструктаж з техніки безпеки.	0,5	0	

	Знайомство з мікроскопом, лупою та знаряддям для лабораторних занять. Вимоги до оформлення протоколів.			
2	Паразити п/царства Найпростіших . Кореніжки: дизентерійна амеба (будова, рухи). Цикл розвитку. Джгутикові; трипанозома, трихомонада, опаліна, (будова, цикли розвитку) Споровики: грегарини, малярійний плазмодій, еймерія (будова, цикли розвитку)	3,5	1	
3	Паразити типу Плоских червів . Будова трематод (мікропрепарат). Печінковий сисун (травна, видільна та статеві системи, постійні препарати). Цикли розвитку печінкового, ланцетопо-дібного сисунів, котячого дворота. Цестоди. Сколекси озброєного та незброєного ціп'яків (мікропрепарати), гермафродитна і зріла проглотида широкого стьожака та бичачого ціп'яка (постійні препарати). Фінни, різноманіття цестод (колекція вологих препаратів), цикли розвитку широкого стьожака, свинячого та бичачого солітерів, ехінокока, карликового ціп'яка.	4	1	
4	Тип Круглих червів . Морфологія та анатомія аскариди (вологі препарати, поперечний переріз – мікропрепарат). Яйця паразитичних червів (мікропрепарати). Цикли розвитку людської аскариди, гострика дитячого, трихінелли спіральної, нитянки Банкрофта, ришти.	2	1	
5	Паразити типу Членистоногих . Комахи. Типові ектопаразити (воші, блохи, комарі, мошки, гедзі тощо) їх зовнішня будова (мікропрепарати, фіксований матеріал), типи ротових апаратів (мікропрепарати та муляжі). Внутрішня будова.	2	1	
6	Паразити окремих систематичних груп хребетних тварин Паразити риб та земноводних. Паразитологічне обстеження	4	0	

Примітка: * – 1 – денна форма навчання; 2 – заочна форма навчання.

Індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ)

Індивідуальні завдання не передбачені.

Зміст завдань для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		
		1*	2	
1	Вступ. Понятійний апарат	5	2	
2	Поширення паразитизму і паразитів. Паразити людини	5	5	
3	Локалізація паразитів в організмі хазяїна	5	5	
4	Надрозділ Eumetazoa – Справжні, або Вищі багатоклітинні тварини. Розділ Radiata seu Diploblastica – Радіальні або Двошарові	5	10	
5	Залежність паразитофауни від умов зовнішнього середовища, біологічних особливостей і фізіологічного стану хазяїна	10	15	
6	Походження та еволюція паразитизму.	10	15	
7	Захисні пристосування і реакції хазяїна на проникнення паразитів.	10	15	
8	Значення паразитів в житті людини і в народному господарстві	10	15	
	Разом	60	82	

Примітка: * – 1 – денна форма навчання; 2 – заочна форма навчання

Методи навчання Засоби оцінювання

- стандартизовані тести;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- контрольні роботи.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль проводиться у формі усного опитування, тестового контролю, письмового опитування з використанням елементів порівняльного аналізу, перевірки протоколів лабораторних робіт.

Підсумковий контроль (залік) проводиться у письмовій формі, яка охоплює відповідь на теоретичні питання та тестові завдання.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни Критерії оцінювання підсумкової роботи за шкалою ECTS

40 балів – вичерпна відповідь на всі теоретичні питання, правильний розв'язок запропонованої задачі та тестів;

30 балів – допущення окремих неточностей та наявність незначних помилок у відповідях;

20 балів – відповідь неповна, наявність суттєвих помилок при розв'язанні задачі і тестів;

10 балів – надання окремих правильних положень з теоретичних питань, допущення грубих помилок при розв'язанні запропонованих задачі і тестів.

0 балів – відсутність будь-яких правильних відповідей на запропоновані теоретичні і практичні завдання.

Критерії оцінювання розв'язку поточного практичного завдання за національною шкалою та шкалою ECTS

4 – виявлення всіх помилок, зроблених у завданні, вичерпна і коректна аргументація зроблених виправлень,

3 – виявлення всіх помилок, зроблених у завданні, однак неповна аргументація зроблених виправлень,

2 – неповне виявлення допущених у завданні помилок, та слабка їх аргументація,

1 – виявлення та аргументація окремих помилок у запропонованому завданні,

0 – відповідь відсутня або неправильний розв'язок завдання.

Критерії оцінювання усної відповіді за національною шкалою та шкалою ECTS

4 – вичерпна відповідь на питання, повне володіння матеріалом,

3 – у відповіді допущені деякі помилки, що не стосуються основної суті питання,

2 – наявність у відповіді грубих помилок, що стосуються основоположних питань матеріалу,

1 – наявність у відповіді лише окремих правильних тверджень,

0 – неправильна відповідь або відсутність відповіді.

Критерії оцінювання тестових завдань

4 – правильний розв'язок тестового завдання,

3 – наявність третини неправильних відповідей (правильні та неповні відповіді),

2 – наявність половини правильних відповідей,

1 – переважання неправильних відповідей,
0 – завдання розв’язано неправильно.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота									Проведення заліку	Сума
Змістовий модуль №1										
T1	T2-3	T4	T5	T6	T7	T8	T9 - T10	Мод. конт.		
3	4x2	4	4	4	4	4	2x7	15	40	100
Разом 60										

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним опрацюванням освітнього компоненту до перескладання

Перелік питань для самоконтролю та підсумкового контролю навчальних досягнень студентів

1. Предмет, об'єкт і завдання паразитології.
2. Історія формування зоології як науки.
3. Синоїкія як форма взаємовідносин між організмами в природі.
4. Коменсалізм як форма взаємовідносин між організмами в природі.
5. Симбіоз між рослинами і тваринами.
6. Симбіоз між тваринами.
7. Поняття про паразитизм.
8. Будова та особливості біології паразитичних кореніжок.
9. Цикл розвитку дизентерійної амеби.
10. Паразити окремих систематичних груп тварин.
11. Дефінітивні та проміжні хазяї.
12. Облігатні хазяї.
13. Факультативні хазяї
14. Резервуарні хазяї.
15. Транзитні хазяї.
16. Облігатні паразити.
17. Факультативні паразити.
18. Псевдопаразити.
19. Життєвий цикл грегарин.
20. Життєвий цикл кокцидій.

21. Життєвий цикл малярійного плазмодія.
22. Життєвий цикл токсоплазми.
23. Життєвий цикл кріптоспорідіума.
24. Загальна характеристика паразитичних джгутикових.
25. Загальна характеристика споровиків.
26. Малярія та методи боротьби з нею.
27. Особливості організації та біології грегарин.
28. Особливості організації та біології опалін.
29. Паразитичні джгутикові.
30. Поняття про життєвий цикл. Типи життєвих циклів.
31. Походження паразитизму в плоских черв'яках
32. Життєвий цикл трематод (загальна схема)
33. Фізіологія трематод
34. Життєвий цикл котячого сисуна
35. Життєвий цикл кров'яного дворота
36. Життєвий цикл ланцетовидного сисуна
37. Життєвий цикл печінкового сисуна
38. Життєвий цикл китайського сисуна
39. Життєвий цикл легеневого сисуна
40. Життєві цикли шистосомозів
41. Патогенне значення трематоди
42. Організація сисунів у зв'язку з пристосуванням до паразитизму.
43. Тимчасові паразити.
44. Стаціонарні паразити (фазовий та періодичний паразитизм).
45. Надпаразитизм, або гіперпаразитизм.
46. Локалізація паразитів в організмі хазяїна.
47. Пасивне проникнення в організм хазяїна.
48. Активне проникнення в організм хазяїна.
49. Життєвий цикл свинячого ціп'яка
50. Особливості організації дорослих цестод
51. Життєвий цикл карликового ціп'яка
52. Життєвий цикл ремінця
53. Будова статеві системи цестод. Гермафродитні та зрілі проглотики.
54. Життєвий цикл стьожкових черв'яків (загальна схема)
55. Будова сколекса цестод. Апарат прикріплення
56. Життєвий цикл бичачого ціп'яка
57. Життєвий цикл гарбузового ціп'яка
58. Життєвий цикл альвеококу
59. Будова фіни. Типи фін.
60. Будова і фізіологія моногіней
61. Життєвий цикл жаб'ячого багаторота
62. Нематоди – паразити рослин
63. Життєвий цикл трихінели спіральної
64. Походження паразитизму в нематод
65. Життєвий цикл філярії Бакрофта
66. Життєвий цикл анкілостоми (кривоголовки) 12-палої кишки
67. Життєвий цикл спайника парадоксального
68. Життєвий цикл збудника некаторозу
69. Життєвий цикл збудника стронгілоїдозу
70. Життєвий цикл збудника трихоцефальозу
71. Життєвий цикл поліморфа великого
72. Нематоди – паразити людини.
73. Життєвий цикл гострика дитячого
74. Особливості організації та система первиннопорожнинних тварин
75. Шкірно-м'язовий мішок нематод
76. Особливості анатомії нематод
77. Особливості розвитку нематод

78. Екологічне різноманіття круглих червів
79. Морфологічне різноманіття круглих червів
80. Плодючість паразитів.
81. Безстатеве розмноження паразитів.
82. Статеве розмноження паразитів.
83. Міграції паразитів в організмі хазяїна і питання про походження цього явища.
84. Походження явища зміни хазяїв.
85. Вплив міграції хазяїна на паразитофауну.
86. Залежність паразитофауни від характеру їжі хазяїна.
87. Особливості географічного поширення паразитів.
88. Особливості біології паразитичних комах.
89. Захисні пристосування і реакції хазяїна на проникнення паразитів.

Зарахування результатів неформальної освіти

Зарахування результатів неформальної освіти проводиться згідно «Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти у системі формальної освіти)» <https://www.chnu.edu.ua/media/3aykf41y/polozhennia-pro-vzaiemodiiu-formalnoi-ta-neformalnoi-osvity.pdf>

Рекомендована література Базова (основна)

- 1) Горбань В., Корж О., Лебедева Н. Основи паразитології. К.: Університетська книга, 2019. – 270 с.
- 2) Невядомська К., Пойманська Т., Магніцька Б., Чубай А. Загальна паразитологія. – К.: Наук. Думка, 2007. – 484 с.

Допоміжна

1. Ветеринарна арахнологія: навчальний посібник / Галат В. Ф. та ін. ТОВ НВП "Укрпромторгсервіс", 2010. 184 с.
2. Галат В. Ф., Євстаф'єва В. О., Михайлютенко С. М. Рекомендації з діагностики і заходів боротьби зі шлунково-кишковими нематодозами гусей: Методичні рекомендації. Полтава, 2013. 23 с.
3. Галат В. Ф., Євстаф'єва В. О., Кисельова Л. Ю. Рекомендації щодо диференційної діагностики збудників малофагозів курей: Методичні рекомендації. Полтава: ФОП Щербак О. В., 2013. 30 с.
4. Інвазійні хвороби жуйних: навчальний посібник / Галат В. Ф. та ін. ФОП Щербак О. В., 2011. 145 с.
5. Козько В.М., М'ясоєдов В.В., Соломенник Г.О. та ін. Медична паразитологія з ентомологією: навчальний посібник. К.: «Медицина», 2017. – 336 с.
6. Паразитологія: Конспект лекцій. Укл. Корнюшин В.В. – К.: МСУ, 2011. – 128 с.
7. Пішак В.П., Бойчук Т.М., Бажора Ю.І. Клінічна паразитологія. – Чернівці: Медакадемія, 2003. – 344 с.
8. Череватов В.Ф., Хлус Л.М. Загальна паразитологія: Курс лекцій. – Чернівці: Рута, 2007. – 128 с.
9. Форейт У. Дж. Ветеринарна паразитологія. К.: «Акваріум», 2012. – 248 с.

Інформаційні ресурси

1. www.antweb.org.
2. www.fishbase.net
3. http://uk.swewe.net/word_show.htm/?141342_1&%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F – Паразитологія;

4. <http://magericmed.net/parazitologiya.html>;
5. http://www.zoology.dp.ua/z13_019.html – Дніпропетровський національний університет ім. Олеси Гончара
6. <http://earthpapers.net/parazitarnaya-sistema-echinococcus-spp> – Дисертації.

Політика академічної доброчесності

Впродовж семестру для перевірки знань студентів та контролю за самостійною роботою застосовують письмові роботи та тестовий контроль. При виконанні різних форм робіт студенти повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності.

Питання плагіату та академічної доброчесності регламентуються ЗУ «Про вищу освіту» та локально-правовими актами ЗВО: Правила академічної доброчесності у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича <https://www.chnu.edu.ua/media/lnojdab4/pravyla-akademichnoi-dobrochesnosti.pdf>

Положення про виявлення та запобігання плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича <https://www.chnu.edu.ua/media/n5nbzwgb/polozhennia-chnu-pro-plahiat-2023plusdodatky-31102023.pdf>

та Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича <https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu.pdf>